

VASILE GOLDIȘ tribun național

De la tribuna Marii Adunări Naționale întrunită în ziua de 1 decembrie 1918 la Alba Iulia, copleșit de înfăptuirea săvârșită atunci, Vasile Goldiș, va rosti cu emoție, în finalul argumentației istorice care prefața hotărârile adunării: „Înaintașii noștri pe Câmpul Libertății, în 1848, au hotărât așa: «Națiunea română depune jurământ de credință către împăratul, către patrie și către națiunea română». Împăratul ne-a înșelat, patria (Austro-Ungaria — n.n.) ne-a forțat, și ne-am trezit că neamul credința în noi înșine, în neamul nostru românesc ne poate mintui. Această „credință” majoră, cristalizată la nivelul unei doctrine politice naționale și susținută practic prin mișcarea Supplex-ului din veacul iluminist, prin evocatul moment 1848, prin actualul memorandum de la sfârșitul secolului XIX, va nutri idealul de viață al marelui tribun național Vasile Goldiș, ideal concretizat în lupta pentru desăvârșirea creerii statului național român unitar, pentru locul și rolul demn al acestuia în concertul națiunilor.

Vasile Goldiș s-a născut la 12 noiembrie 1862 în satul numit astăzi Lunca Teuzului, aproape de Ineu, din părinți ce-și trăgeau sorgințele din alte spații ale pământului românesc, neamul dinspre tată fiind de loc din părțile Bihorului, iar familia mamei din ținutul Făgărașului, de unde răzbată încă ecouri ale unei demne îndrjiri susținute de străvechea preeminență politică extracarpatică în sudul Transilvaniei și de inobilările armalistice răsfrnte asupra românilor dinspre curțile calvine prin ciare în secolul al XVII-lea. Viitorul om de cultură și luptător politic își amintește cu emoție de anii copilăriei și ai școlii primare urmate în satele din jurul locului natal: „Acolo a luat ființă sufletul meu, care a rămas același de atunci și pînă astăzi. În brațele mamei, în seincitul leagănelui, în fumul pătruns de mirosul tămăiei, în primele învățături ale dascălului se plămăiește sufletul fiecăruia dintre noi”. În acești ani primi de școală, ca și mai târziu, va deprinde tainele științei de carte prin mijlocirea limbii părinților și moșilor săi, dar și a limbilor maghiară și germană, ca un om între oamenii pământului său, domnie de înțelegere dar, la nevoie, și de luptă. Liceul urmat la Arad, în vremuri de efervescență a mișcării naționale românești, va oferi tânărului învățăcel deschideri serioase și statornice spre istorie, literatură și filosofie, dar mai ales o nestrămutată pasiune pentru studiu, răsplătită deocamdată prin titlul de șef de promoție și prin diploma de bacalaureat obținute în 1881.

Anii studiilor universitare budapestane și vieneze (1881—1885) la facultatea de litere și filosofie pun în lumină un Vasile Goldiș integrat cu entuziasm în activitatea societății studențești Petru Maior (Budapesta) și România Jună (Viena), un tânăr pe cale de a se forma ca luptător politic, pătruns de emoția întâlnirii cu M. Kogălniceanu în timpul unei vizite a acestuia în capitala maghiară.

Titrat în latină și istoric, după scurte popasuri didactice la Budapesta și Caransebeș, în 1889, cu sprijinul lui G. Bariț, proaspătul profesor ocupă o catedră la „cea mai de frunte școală de legea strămoșească a românilor”, adică la liceul românesc din Brașov (liceul „Andrei Saguna”). Într-un asemenea cadru prestigios (liceul fusese fondat în 1850), în care erau activate tradițiile unei culturi românești multiceptenare întreținute mai ales prin existența în Scheii Brașovului a celei dintii școli în limba română de pe întreg cuprinsul țării, profesorul și omul de cultură Vasile Goldiș va elabora manuale, programe școlare, abecedare, material didactic, va fi membru și apoi secretar al vechii „Casine române” de la Brașov, va deveni (din 1895) secretar al „Societății pentru crearea unui fond de leatru român” cu sediul în același oraș.

Dar în condițiile Transilvaniei timpului și cultura era o armă de luptă politică, de aceea nu sînt întimplătoare acuzațiile autorităților că, Goldiș, sprijinindu-i pe memorandumiști, ar fi avut contacte cu „Liga culturală” din România, că ar agita populația din zona Brașovului și pe elevii liceului unde era dascăl (în 1893, devenise membru al P.N.R. din Transilvania).

Patrunș pe tărîmul luptei politice direc-

te și susținător fervent al tacticii activiste noi, după începutul unei fructuoase colaborări la publicațiile Tribuna din Sibiu și Tribuna poporului din Arad, Vasile Goldiș va părăsi Brașovul definitiv (1901) spre a se apropia de locurile natale, devenite centru al acțiunilor naționale românești din Transilvania. De acum va socoti că menirea sa se poate împlini cu preponderență pe tărîm politic în lupta pentru drepturile poporului român, pentru emanciparea lui națională în conducerea P.N.R. va milita pentru impunere tacticii „noului activism”, în parlamentul de pe malurile Dunării și pretinde cu responsabilitate și comprehensiune „perfecta egalitate națională a tuturor popoarelor din monarhie”, conștient de necesitatea unor noi principii în relațiile dintre popoare, dar și de sensul reactualizării crezului bărnăuian de la 1848: „Libertate fără naționalitate este moarte pentru noi”. De aceea, în lupta sa politică, voind să aline „durerile plugarilor români” și ale lucrătorilor, V. Goldiș va susține și revendicări larg democratice (ca legiferarea votului universal), se va apropia chiar cu reală înțelegere de marxism (va spune, de ex., că fericirea poporului „necesită socializarea mijloacelor de producție”), fără să depășească totuși pozițiile unui radicalism burghoz foarte accentuat, dar strădania supremă a vieții sale a rămas împlinirea idealului național. A fost de fapt cea mai stringentă dorință a generației sale, dorință justificată de însăși evoluția istorică. Rezolvarea problemelor naționale, desăvârșirea formării statelor naționale erau acte finalizate în general în Europa pînă la sfârșitul secolului XIX. Doar zona central-sud-est europeană, prin persistența unor anacronice imperii și a unor pretenții medievale, mai adăpostea încă flagrante neînțelegeri. De aceea, generația de la începutul secolului XX, din care se revendică prin toate aspirațiile ființei sale și Vasile Goldiș, a fost copleșită de idealul național, de lungul șir al jertfelor, ridicate pe o nouă treaptă în pragul epocii moderne. În numele acestei înalte idei, V. Goldiș poartă tratative cu autoritățile maghiare, redactează memorii, reunește, prin ziarul „Românul” de la Arad fracțiunile rătăcite ale mișcării românești prevăzînd vremurile ce se anunțau: „De la 1848 n-au mai fost momente atît de însemnate în viața poporului nostru, ca acesta care se anunță [...], în aceste momente dar, poporul nostru, din această țară (Transilvania — n.n.) trebuie să se știe sigur de forțele sale și solidar să pășească în acțiunile lui”.

Devenit membru al Consiliului Național Român Central (creat la Budapesta în 29 octombrie 1918), V. Goldiș lansează mani-

festul Către națiunea română, în urma indicațiilor căruia s-au creat gărziile și consiliile naționale române locale. În alt manifest (Către popoarele lumii), V. Goldiș face publică hotărîrea națiunii române din Transilvania de unire cu România, indiferent de conținutul deciziei conferinței de pace.

Astfel, la Marea Adunare, după un preambul istoric argumentativ, cu sorgința în spiritul supplex-urilor și mai ales în cuvîntarea lui Bărnăuțiu din catedrala Blajului, marele tribun va anunța istoricele hotărîri ale neamului, ducînd apoi la București, în fruntea unei delegații, vestea și satisfacția marilor împliniri naționale: „Românii din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor legali la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie (1 decembrie) 1918, au declarat unirea lor, și a acestor teritorii cu Regatul Român. Prin această unire, după aceea a Basarabiei, apoi a Bucovinei, s-a împlinit visul de o mie de ani al neamului românesc: Unirea într-un singur Stat a Tuturor Românilor”.

Situat în fruntea elitei politice românești, V. Goldiș a deținut funcția de ministru al instrucțiunii și naționalităților în Consiliul Dirigent, apoi a fost ministru în cîteva rînduri în guvernele de la București, dar s-a retras curînd (1926) din activitatea politică, dezamăgit de fadela hărțuiei politicianiste, de eludarea și falsificarea programului democratic înscris în rezoluția Adunării de la Alba Iulia. Însă încrederea intelectualului de aleasă formație în domeniul cultural rămîne nealterată, de aceea el va lupta de-acum mai ales cu arme spirituale (adesea prin publicistică) pentru deplinătatea marelui act al unirii tuturor românilor, pentru statornicirea lui cit mai firească: în 1919 este ales membru de onoare al Academiei române, iar în 1923 președinte al Astrei; prin această asociație, prin presă, va susține în continuare necesitatea unor largi deschideri democratice.

Cea mai importantă lucrare a sa, „Despre problema naționalităților”, apărută la Arad, în 1912, va fi întregită prin numeroase articole cu caracter politic, conținînd de cele mai multe ori critici incisive la adresa nedreptelor rînduiri naționale și sociale. Ca om de cultură, va evoca pe înaintașii și contemporanii socotiți apostoli luminători ai neamului: va scrie, între alții despre Gh. Sîncăi, cel care „cu iubirea sa de neam trei sute de școli românești a creat”, despre M. Kogălniceanu, „erou al vremilor de prefacere politică și socială dintre 1848 și 1881”, despre Ion Maiorescu, „unul din cei mai mari și mai modești învățători ai neamului nostru”,

despre G. Coșbuc, cel care a cîntat „încrederea în forțele neamului”, despre A. Vlaicu cu „voiața de fier în secolul lipsei de voiață”, despre S. Bărnăuțiu, purtînd „în inima lui toată durerea nației” și, mai cu seamă, despre Eminescu în al cărui vers etern vede prînse „simțirea și gîndirea neamului său, deopotrivă cu simțirea și gîndirea universală”.

După o viață intens trăită, V. Goldiș, retras în liniștea unui amurg modest și demn, se stinge în 1934 la Arad, omagiat de poporul său, pentru laborioasa muncă de dascăl de publicist și om de cultură, de luptător politic, dar mai ales pentru contribuția la împlinirea celui mai înalt ideal al generației sale: unirea cea mare a tuturor românilor.

IOAN AUREL POP

Adorno despre...

(Continuare din pag. 16)

tului, și a libertății în numele cărora se practică dominația naturii” (8). Raționalismul dodecafonic devine treptat un scop în sine, un sistem de reguli opac, prin care constelația mijloacelor se ipostaziază ca scop (9). „Legitatea în care își găsesc împlinire este doar una impusă materialului, pe care îl determină, fără ca această determinare să folosească unui sens. „Stimmigkeit” ca echivalarea matematică, la locul a ceea ce în arta tradițională se numea idee” (10). Problema care se află în fața compozitorului nu mai este „cum se poate organiza sensul muzicii — ci cum poate organizarea primi sens” (11). Astfel subiectul care manipulează sistemul rațional devine victima acestuia.

Inițial regulile dodecafonice nu au fost inventate arbitrar, ci au izvorit din necesitățile concrete ale procesului compozitiv. Adevărul lor se realizează însă doar în confruntarea permanentă cu imaginea concretă a muzicii. „Ele arată de ce trebuie să te ferești, nu însă cum trebuie să te comporți” (12). Detașate de experiența spontană, concretă, ele se înstrăinează și reifică. Prin organizare muzica eliberată vrea să cîștige un sens, să refacă forța și stringența muzicii lui Beethoven. „Aceasta îi reușește însă numai cu prețul libertății ei, și prin aceasta eșuează” (13). Tehnica este chemată să slujească scopuri dincolo de existența ei. Aici însă „ea devine scop în sine, suroghează unitatea substanțială a opereii de artă prin simplă echivalență” (14).

Prin renunțarea la aspectul de iluzie, însăși existența opereii de artă devine problematică. Excluderea tuturor elementelor lipsite de o funcție face ca opera de artă, a cărei funcție principală este tocmai transcenderea existenței ei imanente, să devină un lucru fără sens, fără funcțiune. „Intrucît tot nu poate fi realitate, eliminarea oricărui caracter iluzionar scoate cu atît mai strident în evidență existența ei iluzorie” (15).

Cu toate aceste contradicții care apar în mod necesar în muzica lui Schönberg și a școlii sale, ea rămîne calea pe care trebuie pășit, singura care promite progresul, cerut de stadiul istoric al materialului muzical, în care apure răsfrîntă societatea. „De aceea confruntarea compozitorului cu materialul este cea cu societatea” (16). Superioritatea înfinită a lui Schönberg față de Strawinsky a constat în acceptarea acestei confruntări.

Strawinsky pornește tot de la constatarea uzurii elementelor muncii tradiționale, al impregnării formulilor cunoscute cu intenționalitate, și trage de aici concluzia necesității înnoirii direcției de dezvoltare a muzicii. Animat de un veritabil „horror vacui”, visează să refacă situația pierdută a muzicii prin renunțarea la subiectivitatea compromisă, la intenții, la esențe, impunîndu-i un obiectivism chemat să refacă din afară autenticitatea prin procedee stilistice. Strawinsky ține cu tot dinadinsul ca muzica lui să aibă o largă rezonanță, vizînd prin aceasta desigur și o critică a muzicii reprezentanților Școlii vieneze, de a cărui subiectivism și caracter elitist caută să se distanțeze, mergînd pe alte căi. Situația lui reprezentativă și superioritatea față de toți imitatorii constă în conștiința lucidă a artificialității limbajului propriu, a caracterului lui problematic, și a includerii acestei conștiințe în actul compozitiv. De aceea muzica lui nu are aerul de seriozitate, de profunzime, comune deopotrivă opusurilor, chiar eșuate ale lui Schönberg, și simfoniei „Eroica”.

(8). Adorno: „Philosophie der neuen Musik”, p. 62—63.

(9). Aceasta este opinia lui Adorno, cu care Schönberg de fapt nu a fost de acord. (Vezi în acest sens articolul lui I. Maegard: „Schönberg hat Adorno vic laiden kōnners”, „Melos”, nr. V/1974.

(10). Adorno: „Philosophie der neuen Musik”, p. 63.

(11). Ibidem, p. 64.

(12). Ibidem, p. 65.

(13). Ibidem, p. 65.

(14). Ibidem, p. 66.

(15). Ibidem, p. 66—67.

(16). Ibidem, p. 36.

